

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет менеджменту, адміністрування та права

Кафедра права та європейської інтеграції

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АГРАРНЕ ПРАВО»**

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання**

Харків 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет менеджменту, адміністрування та права

Кафедра права та європейської інтеграції

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АГРАРНЕ ПРАВО»**

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання**

**Затверджено
рішенням НМР факультету МАП
ДБТУ
Протокол № 2 від 15.10.2024 р**

Харків 2024

УДК 349.42(072)

А 25

Аграрне право / методичні вказівки для організації та проведення практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання; *упоряд.: Д.Л.Ковач – Харків: ДБТУ, 2024 – 28 с.*

Методичні рекомендації призначені для надання допомоги студентам у засвоєнні основних тем навчальної дисципліни «Аграрне право» з питань правового регулювання сучасних аграрних відносин, їх взаємозв'язок зі змінами, що відбуваються в агросфері в умовах сьогодення, системи наукових поглядів на механізм правового регулювання аграрних відносин в Україні, а також предметних компетентностей у вказаній сфері правового регулювання; активізація аналітичної діяльності здобувачів вищої освіти; розвиток умінь і навичок застосування аграрного законодавства в правничій діяльності.

Призначений для студентів денної та заочної форми навчання

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Дуюнова Т.В, – канд. юрид. наук, д-ка економ. наук, завідувачка кафедри права та європейської інтеграції Державного біотехнологічного університету.

Топоркова М.М. – канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри права та європейської інтеграції Державного біотехнологічного університету.

Відповідальний за випуск:

Кандидат юридичних наук, доцент Д.Л.Ковач

права та європейської інтеграції

©Д.Л.Ковач

Вступ

Аграрне право – це галузь права, яка регулює відносини у сфері аграрного виробництва, використання природних ресурсів для сільськогосподарських потреб, а також правовідносини, пов'язані з розподілом земельних ресурсів, їх використанням і охороною. В Україні аграрне право має важливе значення через значну роль сільського господарства в економіці країни.

Потреба знань з аграрних правовідносин викликана їх важливим суспільним значенням, адже сільськогосподарське виробництво суттєво впливає на соціально-економічний розвиток держави. Особливого значення аграрне право набуває у зв'язку із трансформацією аграрних відносин в Україні, результатом якої є зміни їх правового регулювання, а також із необхідністю забезпечення продовольчої безпеки держави й підготовки кваліфікованих фахівців у галузі юридичного супроводу агробізнесу. Вивчення його має за мету засвоєння студентами основних засад правової регламентації аграрних відносин у сучасних умовах, що сприяє всебічному глибокому розумінню їх природи і сутності, дозволяє опанувати професійні компетентності з юридичного супроводу аграрного виробництва, вирішення спірних правових ситуацій, що виникають на практиці в аграрних правовідносинах.

Мета дисципліни полягає в ознайомленні студентів з основними правовими нормами та принципами, що регулюють відносини в аграрному секторі, а також у формуванні у студентів необхідних знань і навичок для правового аналізу та вирішення проблем, пов'язаних з використанням земельних та інших природних ресурсів у сільському господарстві.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Аграрне право» студенти повинні знати:

- стан й основні проблеми науки аграрного права;
- системоутворюючі категорії аграрного права, їх сутність;
- поняття, зміст і значення аграрних правовідносин;
- шляхи реформування аграрних відносин;
- джерела аграрного права;
- суть і основні вектори державної аграрної політики і державно-правове регулювання аграрних відносин;
- загальну характеристику правового становища суб'єктів аграрного виробництва;
- правове становище фермерського господарства і сільськогосподарського кооперативу;
- регулювання господарства, ведення специфіку особистого правове селянського виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників, вирощування продукції рослинництва, тваринництва й аквакультури, відносин у сфері забезпечення сталого розвитку сільських територій;
- організаційно-правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції у контексті вимог СОТ і ЄС;

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ З ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

Вивчення дисципліни «Аграрне право» проходить у формі лекцій, семінарських занять, практичних занять та самостійної роботи.

Метою аудиторних занять є забезпечення студентів знаннями та навичками щодо правових аспектів, які впливають на діяльність агропідприємств, що включає: ознайомлення студентів із законодавчими актами, які регулюють земельні, трудові, фінансові, екологічні та інші аспекти агробізнесу; вивчення основних правових інструментів, таких як контракти, договори оренди, фінансування агробізнесу, та інших механізмів, що забезпечують стабільність і розвиток підприємств у галузі; навчання студентів виявляти правові ризики, які можуть виникати в агробізнесі, та шляхи їх мінімізації; оволодіння практичними навичками щодо складання юридичних документів, ведення переговорів, вирішення спірних ситуацій між учасниками агробізнесу; формування у студентів уявлення про важливість екологічних стандартів, соціальної відповідальності агробізнесу та впливу правових норм на сталий розвиток галузі.

Лекційні заняття передбачають викладення нового теоретичного матеріалу викладачем, сприйняття цього матеріалу студентами. За своїм змістом лекції охоплюють основний теоретичний матеріал найважливіших тем навчальної дисципліни.

Семінарське заняття – форма навчального заняття, під час якого викладач організує обговорення попередньо визначених питань, до яких студенти повинні готувати тези виступів. Результати самостійної роботи по підготовці до семінару, та безпосередня робота на семінарі фіксується у робочому зошиті семінарських та практичних занять, ведення якого обов'язково для кожного студента. Робота на семінарському занятті також передбачає доповіді за попередньо підготовленими студентами рефератами. Викладач оцінює виступи студентів, їх активність у дискусії, рівень знань та уміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо.

Практичне заняття – форма навчального заняття, на яких студенти повинні набути навичок застосування знань з правових норм у реальних ситуаціях, які виникають у сфері агробізнесу.

Мета практичного заняття – поглиблене і систематичне вивчення найбільш складних і важливих тем навчальної дисципліни «Аграрне право». Студенти повинні закріпити теоретичні знання, здобуті під час лекцій, і розвинути практичні навички застосування норм аграрного права до реальних ситуацій та правових проблем, що виникають у сфері аграрного виробництва та сільського господарства. Практичне заняття дозволяє студентам розвивати вміння застосовувати норми аграрного права до конкретних правових ситуацій, таких як укладання договорів

(оренда землі, купівля-продаж сільськогосподарської продукції), аналіз правовідносин між учасниками аграрного ринку.

Студенти отримують можливість попрактикуватися в розв'язанні реальних або моделювальних кейсів, що стосуються земельних спорів, захисту прав фермерських господарств, правових аспектів управління сільськогосподарськими підприємствами, правової охорони навколишнього середовища, а також аналізувати та складати юридичні документи, пов'язані з аграрними правовідносинами, зокрема договори оренди землі, контракти на постачання сільськогосподарської продукції, заяви та інші правові акти, що регулюють діяльність в аграрній сфері.

Практичні заняття допомагають студентам підготуватися до участі в судових спорах, арбітражах або переговорах з питань, що стосуються аграрного права, що є важливою частиною їхньої майбутньої професійної діяльності.

У результаті студент повинен не лише розуміти теоретичні основи аграрного права, але й здобути практичні навички, що дозволять йому успішно працювати в галузі аграрної юриспруденції, розв'язувати правові проблеми аграрного виробництва та ефективно взаємодіяти з різними учасниками аграрних відносин.

Завдання для практичних занять студент виконує у письмовій формі, для чого заводить спеціальний зошит. Тему та номери завдань призначає завчасно викладач відповідно до Збірника завдань для практичних занять.

Під час практичних занять студенти під контролем викладача обговорюють рішення практичних завдань. Відповіді на кожне питання повинні бути мотивованими з обов'язковим посиланням на відповідну норму Закону України. Вимоги до усних відповідей студентів на практичних заняттях є загальноприйнятими. Спочатку зачитується зміст завдання (фабула задачі), а потім письмове рішення з необхідними коментарями та поясненнями. В обговоренні рішення беруть участь усі студенти групи.

Викладач оцінює вірність, повноту й обґрунтованість рішень, викладених студентами, їх активність у дискусії, рівень знань та уміння формулювати й відстоювати свою позицію тощо.

Викладач, який проводить заняття, підводить підсумки обговорення, робить зауваження щодо неточних, некоректних і помилкових рішень студентів та формулює правильні відповіді на поставлені у завданні питання.

При повній і правильній відповіді на питання, які стоять у завданні, викладач може змінити деякі вихідні дані цього завдання, щоб змусити студента зайнятися пошуком іншої відповіді. Такий підхід викладача до можливих варіантів розвитку ситуації і способів їх вирішення не тільки створює робочу обстановку у групі, активізує студентів, а й викликає у них

особливий інтерес до проведення таких занять.

Непідготовленість до заняття, відсутність письмових рішень домашнього завдання чи пропуск заняття (незалежно від причин) тягне за собою обов'язкове його відпрацювання.

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Розв'язання практичних завдань є окремою формою вивчення навчальної дисципліни «Аграрне право», яка спрямована на оволодіння навичками щодо практики застосування норм цієї галузі права.

Основними цілями розв'язання задач з навчальної дисципліни є:

1. Досягнення високого рівня обґрунтування власної правової оцінки фактичних обставин поданої ситуації.
2. Розвиток вмінь надавати окрему правову оцінку конкретно представлених фактичних обставин запропонованої ситуації.
3. Закріплення навичок самостійної роботи студентів з нормативним матеріалом.

Будь-яке практичне завдання складається з декількох частин:

а) умови (фабула завдання); б) питання. Фабулою завдання є інформація про уявні події, можливо пов'язані з певними діями. Завдання полягає у вимозі представити студентом висновки, що зроблені самостійно: або про представлену ситуацію, або правову оцінку ситуації.

Вирішення практичного завдання включає в себе декілька послідовних етапів:

- 1) юридична оцінка наданої практичної ситуації;
- 2) власна правова оцінка наведеної ситуації;
- 3) обґрунтування власної правової оцінки студентом із відповідними посиланнями на норми чинного законодавства;
- 4) Формулювання остаточної відповіді на поставлені в задачі запитання.

Юридична оцінка практичної ситуації повинна базуватися на представленій у практичному завданні інформації про певну життєву ситуацію. Використовуючи знання, отримані в процесі вивчення теоретичного матеріалу, студент повинен випрацювати власну позицію щодо оцінки події.

Оскільки умови задачі не можуть бути викладені з урахуванням усіх можливостей і абсолютно повно, перш за все необхідно напрацювати декілька пріоритетних напрямків вирішення завдання. Підбираючи аргументи щодо кожного з них, відкидаються найменш вірні та найменш аргументовані варіанти.

Після обрання найбільш оптимального варіанту, формується

розгорнута відповідь із викладенням власних аргументів стосовно саме такого варіанту. Рішення повинно бути розгорнутим, аргументованим із посиланням на норми чинного законодавства.

Формула рішення повинна слідувати за основними положеннями, аргументами та містити їх підсумок, що знаходить вираження у чіткій відповіді на поставлені в задачі питання. При вирішенні завдання студент повинен користуватися нормами чинного законодавства, власними знаннями, отриманими при вивченні курсу «Екологічне право», теоретичними надбаннями юридичної науки.

3. СИСТЕМА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Підсумкова оцінка знань студентів залежить від способів або підходів, що застосовуються при визначенні рівня знань студента. Вони, в свою чергу, залежать від форми навчання студента. У разі оцінювання знань студента заочної форми навчання, то воно проводиться на ґрунті усної\письмової відповіді на екзаменаційний (три питання) або заліковий білет (два питання), який студент отримує на підсумковому контролі, що знаходить своє вираження у кінцевій оцінці за п'ятибальною системою, стобальною системою, або за системою ECTS. У разі оцінки знань студентів денної форми навчання, підсумкова оцінка знаходить своє вираження у кінцевій оцінці за п'ятибальною системою, стобальною системою, та за системою ECTS, яка визначається сумою балів, набраних студентом при виконанні окремих видів робіт. Бали за проведену роботу нараховуються при оцінюванні відповідей на практичних заняттях, поточних модульних контролів, іспиту (у разі його складання).

При складанні семестрового екзамену, кількість балів, відведених на поточний контроль, складає не більше 60 за 100 бальною шкалою. При складанні заліку, кількість балів, підсумкова оцінка виставляються за результатами поточного контролю за 100 бальною шкалою.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та семінарських занять. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та студентами в процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією студентів. Оскільки основним завданням поточного контролю є встановлення і оцінювання рівнів розуміння і первинного засвоєння окремих елементів змісту теми, встановлення зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх тем, допускається опитування студентів і під час лекційних занять. Оцінки на семінарському, практичному занятті, які виставляються студенту, заносяться до журналу обліку роботи викладача в колонку з надписом, що засвідчує дату проведення заняття. Форми і методи опитування обирає викладач. Студенти, що були відсутніми на занятті, зобов'язані

відпрацювати його.

Модуль (проміжна атестація) проводиться після вивчення матеріалу певних змістових модулів, на які поділено програмний матеріал.

Форма модульного контролю розробляється лектором або провідним викладачем з дисципліни у вигляді тестів, письмової контрольної, колоквиуму, тощо. Підсумкова оцінка з модуля це – сумарна оцінка, зі своїм ваговим коефіцієнтом, з усіх видів робіт, що входять до модуля. Підсумкову модульну оцінку викладач заносить до «Модульної відомості», яка надається йому старостою групи, та фіксує її у журналі обліку роботи викладача. Семестровий контроль з навчальної дисципліни Екологічне право проводиться у формі семестрового заліку. При складанні заліку з курсу «Екологічне право» підведення підсумку засвоєння студентом навчального матеріалу за семестр здійснюється виключно на підставі суми балів, набраної студентом за результатами практичних занять, самостійної роботи, виконанням модульних контрольних робіт шляхом переводу її в залікову оцінку «зараховано», «не зараховано» без присутності студента.

3.1. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ НА ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТТЯХ

Оцінювання проводиться за п'ятибальною шкалою.

Оцінка «відмінно» має місце, якщо студент активно працює протягом усього практичного заняття, дає повні відповіді на запитання викладача у відповідності з планом практичного заняття і показує при цьому глибоке оволодіння лекційним матеріалом, знання відповідної літератури та законодавства з питань, що виносяться на практичне заняття, здатний викласти та аргументувати власне бачення розв'язання практичного завдання з даної тематики, проявляє здібність до підбивання висновків на підставі огляду викладеного матеріалу.

Оцінка «добре» має місце при дотриманні таких вимог: студент активно працює протягом практичного заняття, питання висвітлені достатньо повно, викладення матеріалу послідовне, обґрунтоване, з посиланнями на відповідні нормативні акти, узагальнення судової практики та літературні джерела, викладення питань повинно логічно завершуватися самостійними висновками. Але, у відповіді студента допускаються окремі неточності, незначні помилки, відсутня виключна та беззаперечна аргументованість.

Оцінка «задовільно» має місце у тому разі, коли студент у цілому оволодів основним масивом питань з даної теми, проявляє основні знання лекційного та нормативного матеріалу, літератури, намагається робити

висновки й розв'язувати практичні завдання. Але, студент на заняттях поводить себе пасивно, відповідає лише за вимогою викладача, питання висвітлюються неповно, у відповідях містяться серйозні помилки.

Оцінка «незадовільно» виставляється у разі, коли студент виявив повну неспроможність висвітлити питання, у випадках, коли питання висвітлені неправильно, практичні завдання вирішені невірно.

Оцінка з навчальної дисципліни «Правове регулювання агробізнесу» за семестр, що виставляється у «Відомість обліку успішності», складається з урахуванням результатів поточного та підсумкового контролю і оформлюється: за національною системою, за 100-бальною шкалою та за шкалою ECTS.

100-бальна система	Оцінка ECTS	оцінка за національною системою	
		Іспит	Залік
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ЗАВДАННЯ до практичних (семінарських) занять

Тема 1. Аграрне право як галузь права та його особливості (2 години)

План:

1. Поняття та зміст аграрного права.
2. Історія розвитку аграрного права.
3. Система аграрного права.
4. Аграрні правовідносини: елементи, поняття, структура та склад.
5. Джерела аграрного права: класифікація та аналіз.
6. Наука аграрного права: сучасний стан та напрямки розвитку

Методичні рекомендації:

1. Одним із напрямів вивчення даної теми є складання схем та таблиць в яких повинно відобразитись загальна теорія аграрного права. Ці таблиці складаються у конспекті лекцій або у зошиті самостійної роботи.

2. З питань теми за бажанням пишуться реферати на тему загальної теорії аграрного права та по поданих питаннях у плані теми. Написання реферату здійснюється на аркушах паперу формату А4 в режимі написання ручкою синього або чорного кольору звичайним почерком, але таким, який буде зрозумілий при перевірці.

Джерела основні: [1]; [2]; [3].

Джерела додаткові: [1]; [2]; [3]; [4]; [5]; [6]; [7]; [8].

Запитання для самоперевірки:

1. Розкрийте поняття аграрного права та дайте визначення аграрного права як науки та навчальної дисципліни.
2. Охарактеризуйте зміст аграрного права як науки та навчальної дисципліни.
3. Які особливості методу аграрного права Ви можете назвати?
4. Дайте характеристику основних принципів аграрного права.
5. Що є предметом аграрного права та в чому його особливість?
6. Дайте визначення системі аграрного права.
7. Розкрийте сутність категорії «джерела аграрного права».
8. Що таке «аграрне законодавство» та в чому сутність цієї категорії?
9. Які завдання Конституції України як джерела аграрного права?
10. Назвіть основні джерела аграрного права та дайте їх характеристику.

11. Дайте визначення категорії «аграрні правовідносини» та дайте їх коротку характеристику.

12. В чому полягає особливість аграрних правовідносин? Чим аграрні правовідносини відрізняються від господарських та цивільних?

13. Які напрямки розвитку науки аграрного права існують на сьогодні?

Тема 2. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення (2 години)

План:

1. Основні напрямки земельної реформи в сільському господарстві.
2. Поняття та склад земель сільськогосподарського призначення.
3. Форми власності на землі сільськогосподарського призначення.
4. Паювання земель: поняття і зміст.
5. Підстави, порядок виникнення та припинення права власності та права користування земельними ділянками.
6. Місце і роль держави в визначенні правил користування ділянками сільськогосподарського призначення.
7. Нормативні акти, що регулюють правовий режим земель сільськогосподарського призначення.

Методичні рекомендації:

1. Для опрацювання даної теми застосовують метод опрацювання підручників та навчальних посібників різних авторів. Результатом опрацювання повинно стати написання самостійного матеріалу у зошиті для самостійної роботи або спеціально відведеної та виділеної частини конспекту. При написанні матеріалу студент повинен вказати джерела написання та встановити різницю між отриманим матеріалом лекції та матеріалу самостійної роботи.
2. Скласти самостійно таблиці: «Правовий режим земель сільськогосподарського призначення» та «Права і обов'язки користувача земельної ділянки».

Джерела основні: [4]; [5]; [6]; [7].

Джерела додаткові: [1]; [2]; [3]; [4]; [5]; [6]; [7]; [8].

Запитання для самоперевірки:

1. Дайте визначення категорії «землі сільськогосподарського призначення».
2. Визначте правові складові категорії «землі сільськогосподарського призначення» та дайте їх характеристику.
3. Розкрийте поняття «реформа сільського господарства» та дайте характеристику правовим складовим даної категорії.

4. Які форми власності на землі сільськогосподарського призначення Ви знаєте? Дайте характеристику кожної форми власності.
5. Дайте визначення категорії «паювання земель», розкрийте правову природу цієї категорії.
6. Назвіть підстави для набуття та припинення права власності на землю сільськогосподарського призначення?
7. Визначте співвідношення категорій «земля» і «земельна ділянка»?
8. Яка характеристика особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення: загальний правовий режим?
9. Які права та обов'язки користувачів земель сільськогосподарського призначення Ви можете назвати?
10. Визначте місце і роль держави у формуванні політики користування землями сільськогосподарського призначення?
11. Дайте стислу характеристику нормативно-правових актів, що регулюють категорію «землі сільськогосподарського призначення»?
12. Які напрямки земельної реформи в Україні Ви можете назвати? На Вашу думку, який з цих шляхів найбільш ефективний?

Тема 3. Правове становище особистого селянського господарства (2 години)

План:

1. Правові засади ведення особистого селянського господарства.
2. Поняття і ознаки особистого селянського господарства.
3. Порядок проведення обліку особистих селянських господарств.
4. Порядок виділення земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства. Правовий режим земель особистого селянського господарства.
5. Правовий режим майна особистого селянського господарства.
6. Права і обов'язки членів особистого селянського господарства.
7. Зайнятість членів особистого селянського господарства, їх соціальних захист.
8. Правові основи надання послуг у сфері сільського зеленого туризму.
9. Припинення ведення особистого селянського господарства.

Методичні рекомендації:

1. Ознайомитися з літературою та законспектувати такі питання:
  - 1) правові основи надання послуг у сфері сільського зеленого туризму.; 2) припинення ведення особистого селянського господарства.
2. Скласти схему контролю за правовим режимом використання особистого селянського господарства

3. Скласти задачу, що стосується порядку виділення земельної ділянки.

4. Самостійно скласти схеми та таблиці по питанню «Права і обов'язки членів особистого селянського господарства».

Джерела основні: [1]; [4]; [5].

Джерела додаткові: [1]; [2]; [3]; [4]; [5]; [11]; [12]; [14].

Запитання для самоперевірки:

1. Які правові засади ведення особистого селянського господарства Ви можете назвати?

2. Дайте визначення категорії особисте селянське господарство?

3. Назвіть основні правові ознаки особистого селянського господарства?

4. Дайте визначення та назвіть порядок проведення обліку особистих селянських господарств?

5. Дайте характеристику порядку виділення земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства.

6. Розкрийте сутність категорії правового режиму земель особистого селянського господарства.

7. Дайте характеристику системі побудови правової моделі прав і обов'язків користувача земельними ділянками особистого приватного селянського господарства?

8. Який склад правового режиму майна особистого селянського господарства?

9. Розкрийте категорію «зайнятість членів особистого селянського господарства»? Назвіть форми соціального захисту членів особистого селянського господарства.

10. Які права і обов'язки членів особистого селянського господарства Ви знаєте?

11. Які Ви можете назвати правові основи надання послуг у сфері сільського зеленого туризму? Які складові елементи цієї категорії?

12. Які головні умови припинення ведення особистого селянського господарства

13. Назвіть умови відновлення втрачених прав на введення особистого селянського господарства?

14. Дайте характеристику співвідношення категорій «фермерське господарство» і «особисте селянське господарство»?

Тема 4. Сільськогосподарська дорадча діяльність (2 години)

План:

1. Правові основи ведення сільськогосподарської дорадчої діяльності.
2. Поняття сільськогосподарської дорадчої діяльності та дорадчих послуг.
3. Мета, основні завдання та методи дорадчої діяльності.
4. Сільськогосподарська дорадча служба та сільськогосподарський дорадник, їх повноваження.
5. Порядок створення та ведення реєстру сільськогосподарських дорадчих служб.
6. Порядок створення та ведення реєстру сільськогосподарських дорадників і експертів-дорадників, що надають дорадчі послуги.

Методичні рекомендації:

1. Ознайомитися з літературою та законспектувати питання:
  - 1) економіка ціни надання дорадчих послуг в сільському господарстві;
  - 2) правове значення дорадчої діяльності в сільському господарстві;
  - 3) встановлення правил і процедур введення дорадчої діяльності в сільському господарстві;
  - 4) забезпечення стабільності ціни на сільськогосподарську продукцію через консультування сільськогосподарських підприємств;
  - 5) повноваження КМУ в галузі регулювання дорадчої діяльності в сільському господарстві;
  - 6) діяльність експертів-дорадників: особливості.
2. Скласти таблиці на тему «Правові основи та джерела права в дорадчій діяльності» та «Європейський досвід дорадчої діяльності в сільському господарстві».
3. Скласти реєстр сільськогосподарських дорадчих служб.

Джерела основні: [1]; [2]; [3]; [4]; [5].

Джерела додаткові: [1]; [2]; [3]; [4]; [5]; [6]; [7]; [8].

Запитання для самоперевірки:

1. Розкрийте категорію «дорадча діяльність в сільському господарстві»?
2. Які основні напрямки дорадчої діяльності в сільському господарстві Ви можете назвати?
3. Розкрийте правову природу дорадчих послуг?
4. Назвіть мету та завдання дорадчої діяльності в сільському господарстві?
5. Які методи дорадчої діяльності в сільському господарстві Ви знаєте? В чому ці методи відрізняються від методів господарської діяльності?

6. Які правові основи для створення дорадчої служби на конкретному сільськогосподарському Ви можете назвати?

7. Який порядок діяльності дорадчої служби на сільськогосподарському підприємстві?

8. Визначте права і обов'язки дорадника на сільськогосподарському підприємстві?

9. Визначте правовий статус дорадника на фермерському господарстві.

10. Назвіть порядок створення та ведення реєстру сільськогосподарських дорадчих служб.

11. Дайте визначення категорії «реєстр сільськогосподарських дорадчих служб».

12. Назвіть порядок створення та ведення Реєстру сільськогосподарських дорадників і експертів-дорадників, що надають дорадчі послуги.

Тема 5. Загальна характеристика аграрного ринку (2 години)

План:

1. Теоретико-правове поняття аграрного ринку та правові засади його функціонування в Україні. Види аграрного ринку, їх характеристика. Функції аграрного ринку.

2. Особливості державного регулювання цін окремих видів сільськогосподарської продукції.

3. Об'єкти державного цінового регулювання.

4. Державна аграрна інтервенція, товарна інтервенція, фінансова інтервенція.

5. Тимчасове адміністративне регулювання цін та тимчасова бюджетна дотація.

6. Правове становище Аграрного фонду як державної спеціалізованої установи, уповноваженої реалізувати цінову політику в агропромисловому секторі економіки.

7. Аграрна біржа: мета і предмет діяльності. Права та обов'язки Аграрної біржі.

8. Порядок формування державного продовольчого резерву.

9. Загальна характеристика Типових правил біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією.

10. Союз аграрних бірж: історія заснування та основна мета діяльності.

Методичні рекомендації:

1. Ознайомитися з літературою та законспектувати питання:

1) функції аграрного ринку; 2) нормативне забезпечення цінової політики на аграрному ринку; 3) правове становище аграрної біржі; 4) правове становище сільськогосподарського підприємства на аграрному ринку.

2. Скласти таблиці по питанням: правове становище аграрного фонду; права та обов'язки аграрної біржі; типові правила біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією.

3. Скласти тести на тему: «Аграрна біржа: мета та предмет діяльності» (12-21 тестове запитання з відповідями).

Джерела основні: [1]; [2]; [3]; [4]; [10]

Джерела додаткові [1]; [2]; [3]; [4]; [10]; [11]; [12]; [13]

Запитання для самоперевірки:

1. Визначте теоретико-правове поняття аграрного ринку.
2. Дайте характеристику правовим засадам функціонування аграрного ринку в Україні.
3. Назвіть види аграрного ринку. Дайте характеристику кожного з цих видів. В чому різниця їх правового статусу?
4. Дайте характеристику функції аграрного ринку.
5. Назвіть та дайте характеристику особливостей державного регулювання цін окремих видів сільськогосподарської продукції.
6. Дайте правовий аналіз об'єктів державного цінового регулювання на аграрному ринку.
7. Дайте визначення категоріям тимчасове адміністративне регулювання цін та тимчасова бюджетна дотація. В чому їх юридична різниця?
8. Визначте правове становище Аграрного фонду як державної спеціалізованої установи, уповноваженої реалізувати цінову політику в агропромисловому секторі економіки.
9. Дайте визначення категорії аграрна біржа. В чому полягає основна мета та завдання її функціонування?
10. Назвіть порядок формування державного продовольчого резерву.
11. Дайте загальну характеристику Типових правил біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією.
12. Визначте правовий статус Союзу аграрних бірж. Яка основна мета функціонування Союзу аграрних бірж?

Тема 6. Правове регулювання племінної справи у тваринництві (2 години)

План:

1. Правові засади ведення племінної справи у тваринництві.
2. Поняття племінної справи у тваринництві та її завдання.

3.Об'єкти та суб'єкти племінної справи у тваринництві, їх загальна характеристика. Права та обов'язки суб'єктів племінної справи у тваринництві.

4.Організація племінної справи у тваринництві.

5.Порядок проведення конкурсу з визначення виконавців державної програми селекції у тваринництві та його результати.

6.Поняття державної атестації суб'єктів племінної справи у тваринництві. Порядок атестації (переатестації) суб'єктів племінної справи у тваринництві.

7.Ідентифікація тварин: мета і порядок її проведення.

8.Державна реєстрація племінних тварин: мета, порядок проведення.

9.Державна реєстрація племінних стад: мета, порядок проведення.

10.Племінне свідоцтво: поняття, мета його застосування, порядок оформлення.

Джерела основні: [9]; [10]; [11]; [12]

Джерела додаткові: [1]; [2]; [3]; [4]; [5]; [6]; [7]; [8]

Методичні рекомендації:

1. Ознайомитися з літературою та законспектувати питання:

1) поняття та структура племінної справи; 2) завдання племінної справи; 3) конкурс з визначення виконавців державної програми селекції у тваринництві та його результати; 3) порядок атестації (переатестації) суб'єктів племінної справи у тваринництві; 4) ідентифікація тварин: мета і порядок її проведення; 5) державна реєстрація племінних стад: мета, порядок проведення.

2. Скласти презентація на тему : «Об'єкти та суб'єкти племінної справи у тваринництві, їх загальна характеристика. Права та обов'язки суб'єктів племінної справи у тваринництві».

3. Скласти таблиці: племінне свідоцтво: поняття, мета його застосування, порядок оформлення.

Запитання для самоперевірки:

1. Визначте правові засади ведення племінної справи у тваринництві.

2. Дайте визначення та визначте поняття племінної справи у тваринництві та її завдання.

3. Дайте характеристику об'єктів та суб'єктів племінної справи у тваринництві. Дайте їх загальну характеристику і прав та обов'язки суб'єктів племінної справи у тваринництві.

4. Визначте загальні засади організації племінної справи у тваринництві.

5. Який порядок проведення конкурсу з визначення виконавців

державної програми селекції у тваринництві та його визначення результатів?

6. Дайте визначення поняття державної атестації суб'єктів племінної справи у тваринництві. Який порядок атестації (переатестації) суб'єктів племінної справи у тваринництві?

7. Що таке ідентифікація тварин? Яка мета і порядок її проведення?

8. Що таке державна реєстрація племінних тварин? Яка мета, порядок проведення?

9. Визначте державну реєстрацію племінних стад? Яка мета, порядок проведення?

10. Що таке племінне свідоцтво? Яка головна мета його застосування, порядок оформлення?

Тема 7. Правове регулювання ветеринарної медицини

План:

1. Поняття та правові засади функціонування ветеринарної медицини. Завдання ветеринарної медицини.

2. Органи управління і контролю ветеринарної медицини, їх повноваження.

3. Основні завдання Державного департаменту ветеринарної медицини.

4. Ветеринарні препарати: поняття, порядок виготовлення і використання.

5. Державний ветеринарно-санітарний контроль: основні напрямки діяльності.

6. Правовий режим карантину тварин та його наслідки.

7. Правові засади забезпечення якості й безпечності сільськогосподарської продукції.

8. Поняття сільськогосподарської продукції. Поняття безпечності і якості сільськогосподарської продукції.

9. Державне забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції. Повноваження Ветеринарної та Санітарної служб, ветеринарного і санітарного інспекторів.

10. Права та обов'язки виробників, постачальників і продавців сільськогосподарської продукції.

11. Порядок функціонування агропродовольчих ринків.

12. Правове регулювання обігу сільськогосподарських товарів з вмістом генетично-модифікованих організмів.

Джерела основні: [5]; [6]; [7]; [8].

Джерела: [1]; [2]; [3]; [4]; [5]; [6]; [7]; [8]

Методичні рекомендації:

1. Ознайомитися з літературою та законспектувати питання:

1) функції ветеринарної медицини; 2) нормативне забезпечення карантину; 3) правове становище органів виконавчої влади у сфері ветеринарної медицини; 4) правове становище постачальників та посередників на аграрному ринку щодо дотримання вимог безпеки та якості продукції.

2. Скласти таблиці по питанням: правове становище Державного департаменту ветеринарної медицини; права та обов'язки постачальників аграрної продукції щодо вимог якості; типові правила контролю безпеки аграрної продукції; адміністративна та кримінальна відповідальність за порушення норм безпеки аграрної продукції.

3. Скласти тести на тему: «Правовий режим карантину» (12-16 тестове запитання з відповідями).

Запитання для самоперевірки:

1. Дайте визначення поняття та правові засади функціонування ветеринарної медицини. Яке головне завдання ветеринарної медицини?

2. Які органи управління і контролю ветеринарної медицини Ви знаєте? Які їх повноваження?

3. Визначте основні завдання Державного департаменту ветеринарної медицини.

4. Дайте характеристику та аналіз категорії ветеринарні препарати. Який порядок їх виготовлення і використання?

5. Дайте характеристику державному ветеринарно-санітарному контролю. Які основні напрямки його діяльності?

6. Який правовий режим карантину тварин? Які основні його юридичні наслідки?

7. Правові засади забезпечення якості й безпечності сільськогосподарської продукції.

8. Дайте визначення поняття сільськогосподарської продукції. Охарактеризуйте поняття безпечності і якості сільськогосподарської продукції.

9. Яким чином здійснюється державне забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції? Які повноваження Ветеринарної та Санітарної служб, ветеринарного і санітарного інспекторів?

10. Які основні права та обов'язки виробників, постачальників і продавців сільськогосподарської продукції?

11. Який порядок функціонування агропродовольчих ринків?

12. Яким чином здійснюється правове регулювання обігу сільськогосподарських товарів з вмістом генетично-модифікованих організмів?

Тема 8. Порядок проведення хімічних робіт у сільському господарстві

План:

1. Поняття та правові засади виконання хімічних робіт у сільському господарстві.

2. Хімічні роботи у сільському господарстві як вид ліцензійної господарської діяльності.

3. Поняття меліорації земель, її мета та правові засади здійснення меліоративних заходів. Види меліорації земель (гідротехнічна, хімічна, агротехнічна, агролісотехнічна), їх характеристика.

4. Порядок проведення меліоративних заходів. Обов'язки користувачів і власників меліорованих земель.

5. Правові засади хімізації в сільському господарстві та мета її проведення.

6. Поняття пестицидів і агрохімікатів, їх критерії.

7. Порядок державних випробувань, реєстрації (перереєстрації), видання переліків пестицидів та агрохімікатів.

8. Порядок проведення обліку наявності та використання пестицидів і агрохімікатів.

Джерела основні: [10]; [12]; [13];

Джерела: [1]; [2]; [3]; [4]; [5]; [6]; [7]; [8]

Методичні рекомендації:

1. Ознайомитися з літературою та законспектувати такі питання: 1) хімічний контроль у сільському господарстві: поняття та суб'єкти; 2) правове становище контролера у використанні пестицидів у сільському господарстві; 3) обов'язки користувачів і власників меліорованих земель 4) порядок проведення обліку наявності та використання пестицидів і агрохімікатів.

Скласти схему контролю проведення обліку наявності та використання пестицидів і агрохімікатів.

Скласти задачу, що стосується відповідальності за порушення порядку застосування хімічних добрив фермерським господарством та особистим селянським господарством.

Запитання для самоперевірки:

1. Дайте визначення поняття та правових засад виконання хімічних робіт у сільському господарстві.

2. Який порядок проведення хімічних робіт у сільському господарстві як виду ліцензійної господарської діяльності?

3. Дайте визначення поняття меліорації земель, її мета та правові засади здійснення меліоративних заходів. Які види меліорації земель Ви

знаєте? Дайте їх характеристику.

4. Який порядок проведення меліоративних заходів? Які обов'язки користувачів і власників меліорованих земель.

5. Які правові засади хімізації в сільському господарстві та мета її проведення?

6. Дайте визначення поняття пестицидів і агрохімікатів. Які їх критерії розмежування?

7. Який порядок державних випробувань, реєстрації (перереєстрації), видання переліків пестицидів та агрохімікатів?

8. Визначить порядок проведення обліку наявності та використання пестицидів і агрохімікатів.

Тема 9. Організаційно-правове забезпечення соціального розвитку села

План:

1. Поняття та правові засади соціального розвитку села.
2. Правовий режим об'єктів соціальної сфери села.
3. Правове забезпечення наукових досліджень, підготовки кадрів для села та зайнятості сільського населення.
4. Правове регулювання розвитку житлово-комунального та дорожнього господарства на селі.
5. Правове забезпечення культурно-побутового та спортивно-оздоровчого обслуговування сільських жителів.

Джерела основні: [1]; [6]; [15];

Джерела додаткові : [1]; [2]; [3]; [4]; [5]; [6]; [7]; [8]

Методичні рекомендації:

1. Ознайомитися з літературою та законспектувати питання:
  - 1) поняття та структура соціального забезпечення розвитку села;
  - 2) правовий статус об'єктів соціальної сфери села;
  - 3) порядок формування культури та побуту жителів села.

Скласти презентація на тему : «Соціальні пільги та пенсійне забезпечення працівників аграрної галузі».

Запитання для самоперевірки:

1. Дайте визначення поняття та визначте правові засади соціального розвитку села?
2. Який правовий режим об'єктів соціальної сфери села?
3. Яке правове забезпечення наукових досліджень, підготовки кадрів для села та зайнятості сільського населення? Вища школа кадрів села.
4. Яке правове регулювання розвитку житлово-комунального та дорожнього господарства на селі?
5. Що входить в категорію правового забезпечення культурно-побутового та спортивно-оздоровчого обслуговування сільських жителів?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні рекомендовані джерела:

1. Конституція України: Прийнята Верховною Радою України 28.06.1996р. із змінами // Відомості Верховної Ради - 1996.- №30.- Ст. 141.
2. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. із змінами // Відомості Верховної Ради - 2003.- № 18, № 119-20, № 21-22.- Ст.144.
3. Цивільний кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. із змінами // Відомості Верховної Ради України. - 2003.- №№40-44.- Ст.356.
4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III із змінами // Урядовий кур'єр від 15.11.2001 - № 211
5. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 року № 2982-IV // Голос України від 16.11.2005 - № 217
6. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» [від 17 червня 2004 року № 1807-IV](#) // Голос України від 12.08.2004 - № 149
7. Закон України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року № 973-IV із змінами // Голос України від 29.07.2003 - № 139
8. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17 липня 1997 року № 469/97-ВР із змінами // Голос України від 13.08.1997
9. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15 травня 2003 року № 742-IV із змінами // Голос України від 19.06.2003 - № 112
10. Закон України «Про племінну справу у тваринництві» [від 15 грудня 1993 року N 3691-XII](#) із змінами // Голос України від 11.01.1994
11. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 4 липня 2002 року № 37-IV із змінами // Голос України від 06.08.2002 - № 141
12. Закон України «Про бджільництво» від 22 лютого 2000 року № 1492-III // Голос України від 01.04.2000
13. Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів» від 06.09.2005 № 2809-IV // Голос України від 03.02.1998
14. Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17 липня 1997 року № 468/97-ВР із змінами // Голос України від 10.10.1997
15. Закон України «Про оренду землі» від 06.10. 1998 р. Із змінами // Відомості Верховної Ради. -1998. - №46-47. - Ст.280.

Додаткові рекомендовані джерела:

1. Аграрне право України: Підручник / За ред. О.О. Погрібного. – К.: Істина, 2007. – 448 с.
2. Аграрне право України: Підручник для студентів юридичних

спеціальностей вищих закладів освіти / За ред. В.М. Гайворонського та В.П. Жушмана. — Х.: Право, 2003. — 240

3. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції / За ред. О.М. Бородіної — Ужгород : ІВА, 2006. — 496с.

4. Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми / За ред. О.М. Бородіної - К., 2008. — 264с.

5. Долинська М.С. Фермерські господарства України: землекористування, порядок, створення, діяльність та припинення діяльності. — Х. : Страйд, 2005. — 261с. — (Серія «Юридичний радник»)

6. Домбровський С.Ф. Актуальні проблеми аграрного та земельного права й організації правової роботи. — Хмельницький : Видавництво Хмельницького ун-ту управління та права, 2007. — 112с.

7. Дудченко О.С., Половко І.В. Аграрне право України: Запитання та відповіді / Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. — Ніжин : Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2006. — 50с.

8. Єрмоленко В.М. Теоретичні проблеми аграрних майнових правовідносин: монографія. — К. : Магістр-XXI сторіччя, 2008. — 188с.

9. Жушман В. П. Аграрне право та законодавство України: Навч.-практ. посібник — Х. : Одіссей, 2003. — 447с.

10. Організаційно-правові засади розвитку аграрного і земельного ринків в Україні / За ред. В.І. Семчика — К. : Юридична думка, 2006. — 264с.

11. Проблеми вдосконалення земельного та аграрного законодавства України: перспективи в XXI ст.: Матеріали міжнар. наук. конф. (27-28 квітня 2006 року, м.Біла Церква) / Білоцерківський держ. аграрний ун-т / М.М. Барановський (ред.). — Біла Церква, 2006. — 182с.

12. Семчик В. І., Кулинич П. Ф., Погрібний О. О., Проценко Т. П., Сонюк В. А. Організаційно-правові питання аграрної реформи в Україні / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України / В.І. Семчик (ред.). — К., 2003. — 280с.

13. Уркевич В.Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин. — Х. : Харків юридичний, 2007. — 494с.

14. Шемшученко Ю. С., Семчик В. І., Проценко Т. П., Поліводський О. А., Кулинич П. Ф. Організаційно-правові проблеми розвитку аграрного і земельного ринків в Україні: Наукова доповідь / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. — К., 2005. — 88с.

Навчальне видання

АГРАРНЕ ПРАВО

**Методичні рекомендації для організації та проведення практичних
занять**

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та
заочної форм навчання**

Автори-укладачі:
КОВАЧ Денис Леонідович

Формат 60x84/16 Гарнітура Time New Roman
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.
ум. друк. арк. 2,44
Тираж 25 пр.
Державний біотехнологічний університет
61002, м. Харків, вул. Алчевських ,44